

קונטרס

תפארת ראדזין

והוא ילקוט פירושים וביאורים ורעיונות

לענייני חג הסוכות

שנאמרו בקדושה ובטהרה

מפי כ"ק רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מעוטר בהנהגות קודש בחג הסוכות

במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

יוצא לאור בס"ד על ידי

מרכז מוסדות חסידי ראדזין בארץ ישראל

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ערב חג הסוכות תשפ"ג

(תוכן העניינים – מעבר לדף)

תוכן הענינים

שיחות קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

מאמר א (3)

מאמר ב (6)

ילקוט אמרים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מצטער פטור מן הסוכה (9)

בסוכות תשבו שבעת ימים (15)

מצוות ארבעת המינים (17)

פרי עץ הדר (18)

ענף עץ עבות (18)

וערבי נחל (19)

אזמן לסעודתי אושפיזין עילאין (20)

שמחת בית השואבה (21)

פניני מנהג

ליל התקדש חג (23)

נטילת לולב וסדר הנענועים (25)

שיחות קודש

שנשמעו מפי קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצללה"ה

בימי חג הסוכות

מאמר א'

'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי'

במשנה במסכת סוכה שנינו¹:

"סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה".

ובגמרא מבואר בטעם הדבר:

'אמר רבה, דאמר קרא² "למען ידעו דרתיכם פי בסכות הושבתי את בני ישראל, בהוציאני אותם מארץ מצרים". עד עשרים אמה – אדם יודע שהוא דר בסוכה. למעלה מעשרים אמה – אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא'. (=פירש רש"י: "שאינו רואה את הסכך")

עד כאן – מלשון הגמרא.

ולכאורה יש להבין:

מדוע נקט רבה בלשונו "עד עשרים.. אדם יודע שהוא דר בסוכה" – לשון דירה, ולא נקט 'יושב' בסוכה' כלשון הכתוב "בסוכות תשבו שבעת ימים"?

אפשר לבאר הדבר, בהתאם לכוונה הפנימית של מצוות סוכה. לפי שכך מגדירים חז"ל את מצוות סוכה³:

"אמרה תורה: כל שבעת ימים [=של חג], צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי".

¹ סוכה ב, א.

² ויקרא כג, מג.

³ סוכה ב, א.

ולכאורה מהו הלשון "צא מדירת קבע"?

בביאור הדברים, אפשר לומר כך:

זמנו של חג הסוכות נקבע בתורה לעת אספת התבואה מן השדות, כמאמר הכתוב⁴ "חג הספֵּת תַעֲשֶׂה לָךְ.. בְּאֶסְפֵּךָ מִגְרִינְךָ וּמִיִּקְבֶּךָ". טעם הדבר, לפי שבזמן הזה, שאדם עסוק באספת יבולו מן השדות ועושה לשם צבירת הונו וממונו, עשוי אדם להיתפס למחשבה המוטעית, כאלו תכלית החיים הינה צבירת הון ועושר לביתו, וכי 'עולם הזה' הינו מקום "דירת קבע" עבור אדם.

הלכך מצווה עלינו התורה, כי ניטוש בתקופה זו את ביתנו הנוח והמאורגן של כל ימות השנה, וניכנס להתגורר במשך שבעת ימי החג בצריף "דירת עראי" המכונה "סוכה". זאת, על מנת לקבוע בלבנו הכרה זו למשך כל ימות השנה, כי דירתנו בעולם הזה הינה בבחינת "עראי" בלבד, וכי עיקר מטרת אדם ותכליתו בעולם החומר הינה לצורך קיום התורה המצווה, להכין מזון וצידה לנפשו בעולם הבא.

בכך מתבהרים דברי הגמרא דלעיל:

"אמרה תורה: צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי". כלומר, התורה מורה לאדם במצוות סוכה "צא אדם מדירת קבע!" היינו: צא מן הרעיון התקוע בליבך כאלו דירתך בעולם הזה הינה 'דירת קבע' "ושב בדירת עראי" הכר במציאותך האמיתית, כי שהות שלך בעולם הזה עראית היא וכי ביתך במשך כל ימות השנה הינה בגדר "עראי" ותו לא. שכן לאדם אין שום קבע בעולם, ועיקר מטרתו בעולם הזה הינה כאמור עבור עתידו הנצחי בעולם הבא.

זו אפוא כוונת דברי רבה בגמרא: "עד עשרים אמה, אדם יודע שהוא דר בסוכה" – היינו: כל זמן שסכך הסוכה ניכר לעין אדם, רואה הוא שהינו יושב בסוכה, וכך מגיע אדם לכלל הכרה זו כי במשך כל ימות השנה הינו דר ב"סוכה" שמשמעה "דירת עראי" – שכן ישיבתו בסוכה מזכירה לו מציאות זו ומחדירה זאת לתודעתו. אכן בעת שהסכך הינו "למעלה מעשרים אמה" אזי "אין אדם יודע שהוא דר בסוכה" במשך ימות השנה, שכן עין אדם אינה שולטת בסכך לרוב גובהו. נמצא אפוא, כי תכלית מצוות סוכה וישיבתה אינה מושגת כל עיקר! הלכך סוכה גבוהה כזו פסולה, ואי אפשר שתתקיים בה מצוות סוכה.

⁴ דברים טז, יג.

על יסוד הרעיון האמור, נוכל להבין הלכה עיקרית, הנוגעת לסכך של סוכה: בגמרא נקבע, כי סכך של סוכה עליו לבוא מן "פסולת גורן ויקב" בלבד, ואם לאו, אין הסוכה כשרה⁵. בהתאם לזאת, חומרי מתכת, לבנים וכדומה – אינם כשרים לסכך.

ולכאורה טעון הדבר הבנה:

הלוא במצוות התורה נקוט הכלל שיש לקיימן בהידור ובנוי כמאמר חז"ל: "זֶה אֵלֵי וְאֵנֹהוּ"⁷ – התנאה לפניו במצוות: עשה לך סוכה נאה, לולב נאה וכיוצא. מדוע לא נורשה אפוא להשתמש בחומרי בנייה עמידים ומהודרים, כגון תקרת אבן מסותתת או קירוי מתכתי מושקע, על מנת לקיים מצוות סוכה בהידור – ותחת זאת נצטוונו להכין סיכוך מענפי אילן עראיים ומדובללים העשויים "פסולת גורן ויקב"?

לאור האמור היא הנותנת:

שכן רק באמצעות ענפי "פסולת גורן ויקב", עשוי אדם להגיע לכלל התבוננות זו כי ישיבתו בעולם הזה הינה עראית בבחינת "דירת עראי". ואלו כאשר הסכך עשוי מחומרים יציבים, אדרבה עלול אדם לטעות ולחשוב כי ישיבתו בעולם הזה הינה אכן ישיבה קבועה, בדגש על פאר והדר, וכי צבירת הון וממון הינה תכלית עיקרית בעולם! נמצא אפוא, כי תכלית מצוות סוכה "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" יוצאת נפסדת מכך. ולכן הסכך צריך להיות עשוי מ'פסולת גורן ויקב' דווקא, ולא מחומרים עמידים ויציבים.

ברעיון דומה, מתבאר גם לשון הכתוב הנאמר אצל יעקב אבינו ע"ה:

"וַיַּעֲקֹב נָסַע סַפְתָּהּ, וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת, וַלְמַקְנָהּוּ עָשָׂה סַפְתָּהּ, עַל־פֶּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם סַפּוֹת"⁸.

ולכאורה קשה:

וכי על שום ש"למקנהו עשה ספּוֹת", קרא יעקב לשם המקום "ספּוֹת"? הלוא יותר היה מתאים שייקרא למקום "בית", על שם "וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת" הנאמר בהקשר ליעקב גופו?

⁵ סוכה דף יב, א; שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרכט סעיף א-ב.

⁶ שבת קלג, ב.

⁷ שמות טו, ב.

⁸ בראשית לג, יז.

אולם לאור האמור אפשר להסביר הכוונה, שיעקב אבינו בעיקר הילוך מחשבתו, היווה ניגוד גמור למנהג העולם: שכן בעוד שמנהג העולם לראות ב'עולם הזה' עיקר ותכלית, ובענייני "עולם הזה" מתרכזים כל מעשיהם ומחשבותיהם של בני אדם – יעקב אבינו ע"ה לעומתם, היה רואה בעולם הזה משכן עראי בלבד, ולפי השקפתו והסתכלותו על חיי עולם הזה ראה במ "אמצעי" גרידא להשגת תכלית האדם שהיא עבודת ה' ודבקות בבורא עולם. כל שאר הדברים, לא תפסו אצל יעקב אבינו שום ערך ומקום בדעתו.

לפיכך קיים יעקב בעצמו "וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת", היינו שהשקיע נפשו בקניינים רוחניים ונצחיים של מצוות ומעשים טובים שהיוו עבורו בחינת "בית" של קבע, ואלו "לְמִקְנָהּ עֲשָׂה סֹפֹת", היינו לקנייני עולם הזה שהשיג התייחס יעקב בעראיות גמורה, דוגמת "סוכה" שהינה "דירת עראי".

וזוהו שמסיים הכתוב: "עַל־פֶּן קָרָא שְׁמֵי הַמָּקוֹם סֹפֹת", בכדי לקבוע מסמרות בנפשו לגישה אמיתית ונצחית זו.

לקח זה, עיקרו מתמצה כאמור בהגדרת חכמינו זיכרונם לברכה במצוות סוכה: "אמרה תורה: צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי!"

#####

מאמר ב'

ארבעת המינים - רומזים לאחדות

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר.." [ויקרא כג, מ]

"פְּרִי עֵץ הָדָר". שטעם עצו ופריו שווה – הוי אומר זה אתרוג!

(סוכה ל"ה.)

בספר הקדוש "שם משמואל" להגה"ק מסוכטשוב זצללה"ה, מעורר את השאלה דלקמן:

איזו שייכות יש בין מצוות "ארבעת המינים" – לבין מצוות "סוכה", שהתורה קושרת קיום שתי מצוות הללו בזמן אחד?

כמו כן מן הראוי להבין: מה העניין שהתורה מצריכה למצוות ארבעת המינים פרי 'אתרוג' על שום התכונה של "טעם עצו ופריו שווה"?

⁹ סוכה לב, א.

ונראה להסביר העניין בס"ד, על פי המובא במדרש בעניין מצוות ארבעת המינים.

שכן זהו לשון המדרש על הפסוק "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן"¹⁰:

"פְּרִי עֵץ הָדָר – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה אֲתָרוּג זֶה יֵשׁ בּוֹ טַעַם וַיֵּשׁ בּוֹ רִיחַ – כִּךְ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה, וַיֵּשׁ בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"כַּפֶּת תְּמָרִים" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה הִתְמַרָה הַזֶּה יֵשׁ בּוֹ טַעַם וַאֲיֵן בּוֹ רִיחַ, כִּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה, וַאֲיֵן בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"עֲנַף עֵץ-עֵבֶת" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה הִדַּס יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וַאֲיֵן בּוֹ טַעַם, כִּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בְּהֵם שֵׁישׁ בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים, וַאֲיֵן בְּהֵם תּוֹרָה.

"וְעֶרְבֵי-נַחַל" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה עֲרֵבָה זֶה אֲיֵן בְּהֵם טַעַם וַאֲיֵן בְּהֵם רִיחַ, כִּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה, וַאֲיֵן בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"וְזֵה הַקֶּב"ה עוֹשֶׂה לָהֶם? לֹא בָדָם אֵי אֲפֹשֶׁר! אֵלֵא אִמַר הַקֶּב"ה: יִיקָשְׁרוּ כֹלָם אֲגוּדָה אַחַת, וְהֵן מִכְּפָרִים אֱלוֹ עַל אֱלוֹ. וְאֵם עֲשִׂיתֶם כִּךְ, אֹתָהּ שַׁעָה אֲנִי מִתְעַלָּה, הִדָּה הוּא דְכַתִּיב¹¹ "הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעֲלֹתָיו". אֵימַתִּי הוּא מִתְעַלָּה? כִּשְׁהֵם עֲשׂוּיִים אֲגוּדָה אַחַת, שֵׁנֵאמַר¹² "וַאֲגִדְתוּ עַל-אֶרֶץ יִסְדָּה".

"לְפִיכֵךְ מֹשֶׁה מִזְהִיר לְיִשְׂרָאֵל "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן"!

עד כאן לשון המדרש.

ממדרש זה נמצאנו למדים אודות גודל חשיבות ה"אחדות" בעם ישראל. שכן על ידי האחדות מתעלות להן כל ארבע הכתות בישראל, וגורמות בכך נחת רוח ועילוי כביכול לפניו יתברך. ומתוך כך אנו נוכחים בצורך הקיים מצד 'הגדולים' שירדו בעניינם בכדי להיטפל עם 'הקטנים' – לעודדם ולחזקם ברוחניות ובגשמיות. כמו כן אף 'הקטן' מצדו לא יאמר לנפשו 'מה אני ומה חיי' שאמצא מקום להתחבר אל אנשים שהם 'גדולים' ממני? אלא יש למצוא הדרך כיצד להתחבר יחד זה עם זה – שאז מתעלים כולם זה ביחד עם זה.

¹⁰ ויקרא רבה, פרשה ל.

¹¹ עמוס ט,

¹² שם.

והנה אף במצוות סוכה, מוצאים אנו רמז לגודל עניין "אחדות" בקרב ישראל.

שכן בהלכות סוכה מצינו בגמרא¹³ כי על הסכך להיות עשוי מן "פסולת גורן ויקב". ויש להבין בטעם הדבר, מדוע אכן צריך לסכך מיני "פסולת גורן ויקב" דווקא, כלום לא עדיף שנשתמש לצורך הסוכה בחומרי קירווי משובחים ומעולים לתכלית של "הידור מצווה"??

ויש לומר, שבכוונה תחילה קבעה התורה שעל הסכך להיעשות מחומרים פשוטים דוגמת "פסולת גורן ויקב". בדבר זה יש לרמוז, כי הקב"ה אוהב אף את אלו מִישראל שכלפי חוץ נדמים בבחינת "פסולת" כביכול, אכן בפועל הם יקרים מאד בעיני השם יתברך! שכן בורא עולם המכיר בפנימיותם, חפץ בתיקונם ובהעלאתם. הלכך נקבע שיש לסכך הסוכה אשר "שם שמים חל עליה"¹⁴ ב"פסולת גורן ויקב" דווקא – להורות בכך, כי אף הללו חביבים ויקרים המה בעיני השם יתברך, ולכולם ישנה תקנה ועלייה באמצעות חיבורם יחד לצורך קיום מצוות סוכה.

מזאת נוכחים אנו לדעת, כי אל לו ליהודי להימנע מלקרב יהודי מסוים, רק על שום שנדמה בעיניו כי הלה נמוך הימנו בדרגתו. שכן מתוך "סכך של סוכה" נוכחים אנו כי אפילו יהודי 'פשוט' הינו חביב בעיני השי"ת. והלוא זהו היסוד לאחדות שבין סוגי הכתות בעם ישראל – כמבואר במדרש דלעיל.

לפי זה אפשר להבין גם כן, מדוע הצריכה התורה לשם מצוות ארבעת המינים מין פרי "שטעם עצו וטעם פריו שווה" (=אתרוג).

שכן אדם בידוע הינו משול לעץ, כמאמר הכתוב¹⁵ "פִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה!" ואלו פרי רומז לתלמידי חכמים ויראי השם, שיש בהם טעם ויש בהם ריח – כלומר יש בהם תורה ומעשים טובים, כלשון המדרש. ההוראה בכך היא, כי ה'גדולים', לתכלית קירוב וכיפור על עם ישראל, צריכים לחוש שייכות וקירוב אל הקטנים, על מנת שבסופו של דבר יקלוט 'העץ' טעם הפרי ויתבשם מריחו הטוב – ובכך מתעלה שמו הגדול ונגרמת נחת רוח לה'.

באופן זה יוכשרו כולם ויהפכו להיות ביחד בבחינת "פְּרֵי עֵץ הָדָר – שטעם עצו וטעם פריו שווה", כמבואר לעיל.

¹³ סוכה יב, א.

¹⁴ סוכה ט, א.

¹⁵ דברים כ, יט.

ילקוט אמרים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

לחג הסוכות

מצטער – פטור מן הסוכה (סוכה כה).

יש להתבונן בדבר:

הלוא בכל שאר מצוות שבתורה, לא מצינו "פטור" מסוג זה של "מצטער", כדוגמת הפטור שניתן במצוות סוכה למצטער. שוו בנפשכם: אכילת מצה, או בהנחת תפילין – כלום ייפטר אדם מאכילת מצה, או מהנחת תפילין, רק בגין כך כי "מצטער" הוא?!

מבאר רבנו הקדוש "מי השלוח":

עניינה של מצוות סוכה, מתמצה כידוע במאמר שטבעו חכמינו ז"ל: "אמרה תורה, צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי"¹⁶!

משמעות הדברים:

יהודי נדרש מידי התורה להימשך אחר רצון השם, בלי לקבוע לעצמו צורת הדברים לפי נוחותו. יש ליהודי להגמיש עצמו בהתאם לרצונו יתברך, העשוי אף להשתנות לפי העניין – מבלי שתתעורר בליבו תרעומת ורטינה על שלפתע נמנע מעמו לקיים המצווה באופן שהורגל לקיומו. שכן אם ברי לפניך כי רצונו יתברך נשתנה לאופן אחר לפי הנסיבות, אזי עליך לקבל באהבה את רצון הבורא, ולעתים אף לפרוש מהמצווה שהחל בקיומה בבחינת "כשם שקיבלתי שכר על הדרישה, כך אקבל שכר על הפרישה"¹⁷!

לדוגמה:

אדם, שלפי הוראת הרופא אסור לו לצום ביום הכפורים – ידע בנפשו כי מצוות השם כעת הינה דווקא שיאכל! או, אדם המצוי בחשש "פיקוח נפש" שההלכה לגביו קובעת שיש לחלל עליו את השבת – הרי מצוותו הינה שיחללו עבורו את השבת, וחלילה לו להתחכם ולהימנע מ'חילול שבת' כביכול, שכן זהו כעת רצון העליון יתברך בעשיית מלאכה לשם הצלת נפש,

¹⁶ סוכה ב, א.

¹⁷ פסחים כב, ב.

ולא בשמירת שבת. והלוא 'רצון השם' הינו הקובע עבורנו בכל מצב, ולא שום רצון אישי או הרגל עשייה כלשהו.

עקרון הנהגה זו – מסמלת "מצוות סוכה".

עניינה של מצוות סוכה הוא "צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי!" היינו: על אדם לפעול בחייו באופן שכל עשיותיו בעולם הזה יהיו אצלו בבחינת "עראי" מבלי היקבעות כלשהי, רק תדיר ימשך אחר רצונו יתברך. אפילו בנוגע למצוות הבורא, אל יהא אדם מקבע עצמו באופן ובצורת קיום המצווה, שיעלה הדבר בהתאם לרצונו והרגלו דווקא, אלא תמיד יקיים באופן של "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", היינו שיאמר לנפשו: כולי רצון השם, מבלי קביעות כלשהי – ורק בהתאם לאשר יזמין ה' לפניי בעת קיום המצווה!

זהו הטעם לכך ש"מצטער פטור מן הסוכה", ואף בלתי נכון לאדם להחמיר על עצמו במצב זה כמאמר "כל הפטור מדבר ועושהו – נקרא הדיוט!" טעמו של דבר, לפי שמצוות סוכה מורה על הצורך להימשך אחר רצון השם בכל מצב ומצב בבחינת "פְּנֵה אַחֲרֶיךָ מִשׁוֹכָה"¹⁸. והמבחן לאדם הינו בפטור זה של "מצטער", המורה לאדם באופן זמני לצאת מן הסוכה ולשבת בביתו, למרות רצונו בקיום 'מצוות סוכה', לפי שעכשיו זו מצוותו שיצא מן הסוכה ולא ישהה בתוכה.

(מי השלוח, חלק ראשון, פרשת אמור)

על פי יסוד האמור, מבאר מרן "מי השלוח" זי"ע גמרא ידועה במסכת עבודה זרה¹⁹ כי לעתיד לבוא הקב"ה ינסה לאומות העולם בקיומה של מצוות סוכה.

כך הם דברי הגמרא²⁰:

"יאמרו אומות העולם לפני הקדוש ברוך הוא: תנה לנו עתה מצווה, ונעשנה! [=ונקבל עליה שכר]

¹⁸ מתוך: 'תפלת טל'.

¹⁹ שם ג, א.

²⁰ שם.

אומר להם הקב"ה:

"מצווה קלה יש לי, ו"סוכה" שמה. לכו ועשו אותה!

"מיד כל אחד מהם נוטל והולך, ועושה סוכה בראש גגו. והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד מהם בועט בסוכתו ויוצא..."

מקשה הגמרא: "הלוא אף ישראל יוצאים מן הסוכה במצב כזה, שכן "מצטער פטור מן הסוכה"?? [=ומה בחינה יש בזאת לאומות העולם?]

מיישבת הגמרא: אף שישראל פטורים במצב של 'מצטער', אכן ישראל כשהם מצטערים בסוכה אינם 'בועטים' בעת יציאתם הימנה, אלא יוצאים הימנה בהכנעה!

"מיד הקב"ה יושב ומשחק על אומות העולם, שנאמר²¹ "יושב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחַק אֲדָנָי יִלְעָג לְמוֹ!"

[=עד כאן – דברי הגמרא]

נשאלת השאלה: מדוע המבחן לאומות העולם, יתקיים ב"מצוות סוכה" דווקא??

לאור יסוד האמור, מבאר רבנו "מי השלוח":

הן זהו עיקרה וקו המנחה של מצוות סוכה – שיקבע אדם בנפשו יסוד מוסד להיות נמשך אחר רצונו יתברך בכל עת ובכל שעה ולפי עניין המתבקש, עד כי לא ירע בעיניו באם הקב"ה ימאן לפתע בקיום מצוותו, לאחר טרחות והוצאות ממון שהשקיע בבניין הסוכה, הנחת הסכך והעמדת הדפנות. שכן עד כה חפץ השם יתברך בישיבתו בסוכה – ואלו מעתה שוב לא יחפוץ בכך!

דרגה כזו – להימשך אחר רצונו יתברך מבלי להרהר ומבלי לרטון כלל, הינה מאפיינת במוצהר את 'עם ישראל' לבד, ואין בכוחן של אומות העולם להתנהג באופן דומה. שכן ישראל קדושים, מטבעם ומהותם חפצים הם בקיום רצונו יתברך, אי לכך תיכף משמתברר להם שרצון השם בעניין נשתנה ואינו כמקודם, הם מתאימים עצמם לרצון ה' כפי שהינו משתקף בשעה זו. לכך אף בעת יציאתם מהסוכה לרגל הקדרת חמה, או לרגל ירידת גשמים – עושים זאת ישראל בנחת, מבלי שתתלווה אליה 'בעיטה' בסוכה חלילה. לא 'אכפת'

²¹ תהלים ב, ד.

להם לישראל מכך שרצונו יתברך נשתנה פתאום מן הקצה אל הקצה, לעומת מה ששרר אך לפני זמן קצר.

ואלו אומות העולם, פשוט אינן מסוגלות להגיע למידת התבטלות כזו כלפי רצון הבורא יתברך, הלכך אין הן יכולות להתאפק תוך כדי מהלך היציאה מלבעוט בסוכה באופן מופגן, ובכך להביע את רוב כעסם 'ותסכולם' כביכול.

זהו אפוא מבחן המכריע שיתקיים לעתיד לבוא, מבחן שבו תיגלה ותיראה מהותן הפגומה של אומות העולם – לעומת מהותם הטהורה של ישראל.

(מי השלוח, שם)

מוסיף רבנו הגדול מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זי"ע:

בין עבודת ישראל לבוראם, ובין "עבודתם" של אומות העולם כביכול לאלוקים – פעורה לה תהום רבתי:

עבודתם בקודש של ישראל להשם יתברך, מהווה עבודה פנימית, הדבוקה בשורש רצונו יתברך. עבודתם זו אינה מלובשת ב'גוון' מסוים דווקא של עבודה, ואין היא מותנית בקיום "לבוש" כזה או אחר, יהיה אשר יהיה. אי לכך, בשעה שהבורא מבקש מאתם "לעבוד" אותו בתבנית שונה מכפי שמקודם נמסר על ידו – ישראל קדושים מקבלים זאת ללא סייג, שכן ישראל קשורים אליו יתברך, ותמיד מוכנים הם לשינוי אם אך יתבקש כזאת מהם.

לא כן באשר לאומות העולם "שעבודתן" אינה נובעת מתוך פנימיותם החסרה – אי לכך נתפסים הם לגוון של עבודה או לדפוס התנהלות כפי שמוצא חן בעיניהם לפי שעה, וימצאו שם בקעה להתגדר כביכול. הם אוהבים "לבוש" חיצוני, ואין חפצם וישעם ב"פנימיות" שאינה קיימת בקרבם כלל וכלל.

הלכך, בשעה שמתבקש מאומות העולם "שינוי" כלשהו בסדר עבודתן – כל "השגתם" ו"הבנתם" יורדת בכך לטמיון ולא נותר הימנה שום זכר, לפי שאין ביכולתן של האומות להסתגל לשינויים כלשהם, תוך ביטול הבנתן והשגתן הקודמת. אי לכך תגובתן המיידית הינה "לבעוט" במצווה ולנטוש אותה כליל, מתוך תרעומת בוטה ומורת רוח גלויה.

הביטו וראו מה בין כשרי ישראל – לבין "כשרי אומות העולם" להבדיל.

(תפארת יוסף)

בגמרא מצינו²², כי לעתיד לבוא הקב"ה יעמיד את אומות העולם למבחן באמצעות 'מצוות סוכה', כאשר לאחר שיקימו סוכתם בראש גגם הקב"ה יקדיר עליהם חמה והם בועטים בסוכתם ויוצאים.

מקשה הגמרא:

וכי מה מבחן יש בכך לאומות העולם, הלוא באופן כזה של 'מצטער' כמו בהקדרת חמה, אף ישראל יוצאים הם מן הסוכה ופטורים ממנה כדין 'מצטער' הפטור מן הסוכה? מיישבת הגמרא, כי ישראל אמנם יוצאים מן הסוכה בשעת צערם אולם בצאתם אינם 'בועטים' בה, בניגוד לאומות שהינם בועטים בסוכה בעת יציאתם ממנה – עד כאן דברי הגמרא.

מבאר רבנו 'בית יעקב':

ההבדל שבין אומות העולם לבין ישראל בנושא קיום המצווה הינו, שבעוד ישראל מקיימים מצווה, הם עושים כן על שום חפצם בקיום רצון בוראם, הלכך בשעה שנמנעת מהם עשיית המצווה, כגון שהשם יתברך מקדיר חמה או מוריד גשמים, הם אמנם מצטערים על כך, אבל אינם בועטים בסוכה חלילה ואין בליבם כעס כנגד הבורא, רק מצטערים גרידא על שלא זכו לקיים מצוות הבורא כמשמעה, ולכך נחשב להם הצער כאלו קיימו המצווה בפועל.

מה שאין כן באומות העולם שאינם חפצים במצוות הבורא, אלא מקיימים הם 'המצווה' מתוך כורח בגין ציווי מפורש שבא להם, אי לכך בשעה שבלתי ניתן להם להשלים המצווה, הינם כועסים כנגד הבורא על 'שהפריעם' כביכול בעת קיום המצווה שבעצמו ציווה, והם יוצאים את הסוכה ב'בעיטה'.

התנהגות זו מהווה 'אבן בוחן' לרצונם וחשקם של אומות העולם בקיום מצוות הבורא – מבחן שבו הם נדונים לכישלון.

[בית יעקב, פרשת לך]

רבנו "אורחות חיים" זצ"ל, מסביר עניין המבחן לאומות במצוות סוכה – כך: עיקר המבחן ובירור לאדם בקיום מצוות השם, אין היא קשורה לביצוע עצמו, אלא 'בקושייה' שמתעוררת בלב האדם כנגד הנהגתו יתברך, על רקע הציווי.

²² ראו תוכן לשון הגמרא לעיל עמ' 9

כך מצינו אצל אברהם אבינו ע"ה בעת ניסיון העקידה, שלב הניסיון היה על רקע 'הטענה' של אברהם כלפי בוראו: "אתמול אמרת לי 'פִּי בִּיצָחַק יִקְרָא לְךָ זֶרַע'²³, והיום אתה אומר לי 'הֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה'²⁴?! סתירה זו שבדברי השם, גלום היה בה ניסיון כבוד מנשוא עבור אברהם אבינו, ואף על פי כן אברהם אבינו לא הרחרח אחר מידותיו יתברך אלא עשה כפי שנתבקש, והאמין בה' שאין בדבריו שום נפתול ועיקש חלילה, ותמים צדקו יחדיו.

מעין זה הדבר הינו אותו 'ניסיון' שיעמיד בו השם יתברך לעתיד את אומות העולם. קושי הניסיון נעוץ בכך, שמתחילה אומר להם השי"ת שיבנו סוכה בכדי לשבת בה, והנה מיד לאחר מכן הריהו מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, והם נאלצים לצאת מן הסוכה מחמת חום השמש. אף כאן, מתעוררת בלב האומות 'קושיה' עצומה: "הכיצד מצווה אותנו הבורא דבר והיפוכו, מתחילה יבקש אותנו לשבת בסוכה, ואלו לאחר מכן יאלצנו לצאת הימנה?..

ואכן אומות העולם אינן עומדות בניסיון האמור, לפי שאין פנימיותן שלימה עם השם יתברך. אולם בנבדל מהם, ישראל כן עומדים בניסיון ומאמינים בליבם כי לבטח אין שום סרך של קושיה כלפי בורא עולם חלילה, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו – לכך הם יוצאים מן הסוכה בהכנעה מלאה.

[סוד ישרים לערב יום הכפורים, עניין טז]

עוד מאיר בעניין רבנו "אורחות חיים" זי"ע:

ההבדל בין אומות העולם לישראל בקיום מצווה – הינו בגישה לציווי הבורא. אומות העולם, בשעה שמקבלות לידן 'קיום מצווה', רוצות בכל נפשן לבצע זאת תוך 'שליטה מלאה' על מהלך הדברים. חפצים הם שאופן הביצוע ותנאיו יהיו מסורים בידן באופן בלעדי. הלכך, בעת שהשם יתברך 'מתערב' להם כביכול תוך כדי פעולת מצוותיהן, ומקדיר עליהן חמה עד שהן נאלצות לסגת מקיום המצווה בעיצומה, – הן מתקצפות ובוועטות ברגליהן בסוכה בחמת זעם.

לא כן ישראל קדושים, שאף בשעת קיום המצווה תולים הם עיניהם למרום וכוונת ליבם לשמים, הלכך מקבלים הם הכול באהבה אף כאשר רגע לאחר מכן נדרשת מהם ביטול המצווה.

[סוד ישרים לחג הסוכות, עניין טז]

²³ בראשית כא, יב.

²⁴ בראשית כב, ב.

בַּסֶּפֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים

אומר מרן בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

בעת קיום מצוות סוכה, מראה היהודי כי אין לו מגמה אחרת בעולמו, מלבד עבודת השם יתברך וקיום רצונו. לשם כך, הינו עוזב את ביתו ונכנס לתוך דירת עראי של הסוכה, למרות שנוח לו שבעתיים להישאר ספון בין כותלי ביתו ולשבת בתוכה בנוחות, כהרגלו במשך כל ימות השנה.

ביציאה זו מביתנו אל הסוכה, אנו מתמסרים אל רצון הקדוש ברוך הוא, ומראים לעין כל את נכונותנו לקיים המצוות בכל מחיר ובכל תנאי – אף אם הדבר כרוך בויתור על נוחות מצד עצמנו.

(תפארת יוסף)

'כיצד מצוות סוכה? אוכל בסוכה, שותה בסוכה, מטייל בסוכה, וישן בסוכה..'

[שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תרל"ט]

במצוות "סוכה" מוצאים אנו צורה של 'קיום מצווה' כפי שאין בדומה לה בשאר המצוות, והיא: היכולת לקיים מצווה אף במצב 'שינה' – היינו בעת שאדם הינו נטול דעת כביכול. דבר כזה לא מצינו בשום מצווה אחרת, המתקיימת כמובן רק במצב של שליטת ה'דעת' אצל האדם ולא בחוסר דעת.

מאיר בזאת רבנו הקדוש "אורחות חיים" זי"ע בספר "סוד ישרים":

בקיום מצוות "סוכה" חפצים הננו להודיע ולגלות לעיני כל, כי ברצוננו לקיים מצוותיו יתברך אף במצב של חוסר דעת, אפילו כאשר המצווה היא למעלה מן השגותינו ונשגבה מתפיסתנו. לפיכך מתאפיינת מצווה זו בכך שיש לקיימה אף במצב של שינה, בעת שדעתו של האדם וכוונתו אינן פעילות אצלו.

(סוד ישרים)

“דרך הסיכוך להיות קל, כדי שייראו ממנו הכוכבים הגדולים”.

[שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרל"א]

ביסוד הדרישה שייראו דרך הסכך 'כוכבים הגדולים' – מאיר מרן הקדוש בעל
"בית יעקב":

ישיבת האדם בסוכה באה להורות לנו, כי שלומו של אדם והגנתו בעולם
נתונות הן באופן בלעדי בידי השם יתברך, ואל לנו לשים מבטחנו בבשר ודם.

שכן במהלך ישיבת אדם בביתו במשך ימות השנה, בדירה מקורה בתקרה
מעשה ידי אדם – עלול אדם לדמות בנפשו כי גורמי אנוש אחראיים להגנתו,
כאשר בד בבד הינו שוכח כי "אִם־ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר, שָׁוְא שָׁקֵד שׁוֹמֵר"²⁵!
נמצא אפוא, שהוא שוכח מן השי"ת חלילה וחס, המגן עליו בכל רגע ורגע.

הלכך מצווה אותנו התורה שנצא מביתנו ונעזוב את דירתנו המרווחת של כל
ימות השנה, המספקת לנו תחושת הגנה ובטחון – והניכנס לתוך סוכה עראית
מסוככת בדלילות עד שכוכבי שמים נראים מתוכה. בעת שאדם רואה לנכחו
כוכבי שמים, הינו נוכח עין בעין בהשגחתו יתברך ממעל – שהוא לבדו הינו
שומר על אדם תדיר ומגונן עליו מכל רע.

(בית יעקב)

מוסיף על כך מרן בעל "תפארת יוסף":

הלכך אנו מוצאים²⁶ כי "סוכה הגבוהה למעלה מעשרים אמה, פסולה".
הגמרא מנמקת זאת בכך, משום ש"למעלה מעשרים אמה – אין עינו של
האדם שולטת בסכך", לרוב גובהו.

כל זאת, לפי שאם אדם אינו רואה את הסכך בעיניו – ממילא איננו נוכח
באופייה העראי של סוכת מגוריו, ונעדרת הימנו התחושה המבוקשת כי
הקב"ה בלבד הינו שומר ומגן האמתי והיחידי. מכיוון שכך, אין מושגת אצלו
מטרתה ותכליתה של הישיבה בסוכה. הלכך סוכה מעין זו פסולה לישיבה,
היות שאין אפשרות לקיים באמצעותה 'עניין מצוות סוכה'.

ומה תקנתה של סוכה זו? ישפיל ענפי הסכך, על מנת שהסכך ייכנס לטווח
ראיית העין – ואז יכיר אדם בהגנתו של השם יתברך, ובכך תוכשר הסוכה.

(תפארת יוסף)

²⁵ תהלים קכז, א.

²⁶ סוכה ב, א.

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן... [ויקרא כג, יט]

מהו "לכם"?

מפרש מרן רבנו "בית יעקב":

כוונת הכתוב לומר, כי על כל אחד מישראל לקחת "לכם" היינו שייקח "עצמו" כביכול, ביחד עם נטילת אלו ארבעת המינים.. שכן ארבעת המינים הללו מרמזים הם כידוע לאבריו של אדם כנאמר במדרש²⁷: "אתרוג – דומה ללב, לולב – לשדרה של אדם, הדס – דומה לעין, וערבה – לשפתיים"!!

וזוהו 'ולקחתם "לכם"!

(על פי "סוד ישרים" אות)

זו אף הסיבה והטעם – מוסיף רבנו "בית יעקב" – להבדל שמצאנו בין אופן קיום מצוות לולב, לבין אופן ישיבת סוכה. שבעוד "סוכה שאולה כשרה"²⁸, הרי "לולב השאול פסול" (ביום הראשון משום "לכם")!

הבדל זה, נובע מן אופיין הפנימי של שתי מצוות הללו:

מצוות האלו אמנם עניין משותף להן – שהן באות להאיר נפשות ישראל. אולם באופן ובחינות הארתן – שונות הן. שבעוד "מצוות סוכה" אור שבה הינו בבחינת "אור המקיף", שהוא אור השם יתברך שבו 'מקיף' הוא כל נפש מישראל החוסה בצל השכינה. הרי מצוות "ארבעת המינים" הינה בבחינת 'ולקחתם "לכם"', היינו "אור פנימי" המאיר "לתוך" נפשותיהם של ישראל בעצם מהותן הפנימית.

אי לכך, "מצוות סוכה" שקדושתה מקפת האדם מבחוץ בבחינת "אור המקיף" – כשר בה אף "סוכה שאולה" למרות שאין היא שייכת לאדם ורק רשות ההשתמשות מוקנית בידו, מכיוון שלמעשה האדם מוקף בסוכה כשרה. ואלו "מצוות ארבע מינים" שנועדה להאיר לאדם בנבכי לבבו ובפנימיותו – ובה נדרש האדם לטהר לבו ומחשבותיו באופן הראוי מבית ומחוץ, לשם כך נחוץ הדבר שהן תהיינה שלו וברשותו דווקא. הלכך מין "שאול" פסול בו.

(בית יעקב על ויקרא, פרשת אמור, עניין נ)

²⁷ מדרש רבה, סדר אמור.

²⁸ סוכה כח, א.

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרֵי עֵץ הָדָר

‘פְּרֵי עֵץ הָדָר’ – הדר באילנו משנה לשנה. ואיזה זה? זה אתרוג.

(סוכה לה.)

מה עניין תכונה זו שבפרי עץ הדר שהוא “דר באילנו משנה לשנה” – עד שהתורה מציינת בה במיוחד את האתרוג?

מבאר רבנו הקדוש בעל “בית יעקב”:

‘אתרוג’ – הינו מסמל את ייחודו של עם ישראל בין שבעים האומות.

כשם ש‘אתרוג’ מסוגל להמשיך קיומו לאורך התחלפות עונות השנה: קיץ וחורף, אביב וסתיו, והינו מתמיד בכך במשך שנים רצופות מבלי הפסק – כך תכונתו וסגולתו המופלאה ומיוחדת של עם ישראל, שהינו ממשיך בקיומו לאורך השנים והתקופות השונות שחולפות עליו, בכל מיני מצבים אפשריים ובלתי אפשריים לכאורה, קלים או קשים – תוך כדי שמירת מצוות קלות כחמורות, מבלי להתכופף כל עיקר לתמורות הזמן ותהפוכותיו.

תכונה זו שמסמלת פרי ‘אתרוג’, מאפיינת את עם ישראל בלבד.

(בית יעקב)

וְעֵנַף עֵץ־עֵבֶת...

בגמרא²⁹ מבואר, כי על מין ‘הדס’ להיות ‘משולש’ בעליו (=שלוש שלש עלים בשורה אחת). ואלו כאשר ישנם שני עלים בלבד בכל שורה ועלה השלישי ‘רוכב’ על גבם ואינו עומד עמם בשווה – הדס כזה קרוי “הדס שוטה” והינו פסול למצווה.

מה עניין ‘שילוש’ בהדס, ומהיכן נגזר כינוי הפסול “הדס שוטה”?

מאיר רבנו הקדוש “בית יעקב”:

עניין “שילוש” שבהדס, הינו רומז על שתי קצוות מנוגדות בדרכי עבודת השם יתברך – כאשר ‘קו האמצע’ הינו מחבר ומכריע בין שני הצדדים המנוגדים.

²⁹ סוכה לב, א.

שכן בעניינים רבים בעבודת הבורא קיימות להן שתי גישות שונות, שפעמים אף מנוגדות: גישה אחת גורסת **למשל**, שעלינו לנהוג ברוב מקרים ב'מידת הדין', ואלו גישה אחרת סבורה כי ראוי בעצם שננהג עצמנו 'במידת הרחמים'; לפי גישה אחת עניין יש כי ננהיג דברים שבקדושה באופן 'פומבי', בעוד לפי גישה שניה עדיף שננהג במידת 'הצטנעות' דווקא. **וכן הלאה על זה הדרך**, קיימות בפני אדם גישות שונות גבי איזו דרך ישרה שינהג בה בעבודת השם, במקרים שונים המזדמנים לפני אדם בכל עת ועונה.

ואם כן – כיצד נרע באיזה אופן עלינו לנהוג בעסקי עבודת השם??

לצורך זאת, ניחן אדם ב"מידת אמצע" שזהו קו המשקולת – המכריע בפלס השכל הישר לפי גופו של עניין, תוך שאדם מניח על כפות המאזניים שני הצדדים ובודק להיכן הכף נוטה. הרי בוודאי לא ראי דינו של זה כראי דינו של זה, ולא בכל סוגיה ניתן לנקוט בעמדה שווה, אלא הכול תלוי לפי העניין ולפי מה שהוא אדם, וזה ברור למבין.

זהו אפוא יסוד הדרישה ב"הדס" שיהיה 'משולש' בעליו. הרמז לשני צדדים מנוגדים שקיימים כמעט בכל נושא ועניין, כאשר קו ה'דעת' שבאמצע אמור להכריע בכל מקרה, כפי הבנת אדם והרגשת הלב במהות רצונו יתברך בעניין. ואלו "הדס" כזה, שבשורותיו קיימים רק עלים כפולים, וחסר בהן "עלה שלישי" היינו קו שכל ודעת שיכריע ביניהם – בצדק יכונה "הדס שוטה".

**(בית יעקב' על שמות, פרשת תרומה, עניין לד;
'תפארת החנוכי', פרשת חוקת)**

*

וערבי־נחל

מין "הערבה" הינו מתאפיין כידוע בכך, שהינו נטול "טעם" וגם נטול "ריח". ולכאורה הדבר מעיד על פחיתותה כביכול – של מין 'הערבה'.

אכן רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל, מוצא באפיון זה המיוחד למין הערבה, מעלה טובה דווקא – המתבטאת בהעדר הטעם וריח מן הערבה. וכך מנהיר בעניין 'ערבה' רבנו "אורחות חיים":

מין 'ערבה', כידוע אוצר בקרבו רמה גבוהה של לחות טבעית, מכוח היותו גדל על גדות הנחל (= "ערבי נחל").

והנה בעטייה של לחות גבוהה זו האצורה בצמח הערבה, היה ניתן לצפות כי הערבה תפתח בעצמה תכונה של "טעם" היינו הצמחת פירות מאכל או לפחות "ריח" – עקב היות הערבה קרובה למעיינות החיים שהם נחלי מים.

למרות הכול נוכחים אנו בכך, כי הערבה נעדרת הן 'טעם' והן 'ריח'. הכיצד?

אין זאת אלא, על שום שהערבה למרות היותה מין צמח לח ועשיר וחיוניות רבה זורמת בקרבה – מכיוון שהבורא יתברך טבע בה בתור 'חוק נתן ולא יעבר' כי הערבה תישאר "בלי טעם ובלי ריח", אי לכך שומרת הערבה נאמנה על מצוותו יתברך ונוטרת היא חיותה ולחותה לבל "תתפשט" אל מעבר לגבול שתחם לה בורא עולם, במסגרת חוקי הבריאה.

תכונה זו, עשויה היא לשמש כתמרור – עבור 'מין האדם'.

שכן לעיתים דומה לאדם, כי דווקא עקב היותו שומר מצוותיו יתברך ולומדו תורה הרבה – רשאי הינו להתגדר ולהתפאר בגין ריבוי תורתו ומעשיו. שוכח הוא מן הכלל האומר "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך – כי לכך נוצרת"³⁰! ובכלל מיהו זה החונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה – אלמלא הבורא יתברך? מה לו לגרון אפוא, כי יתפאר כנגד חוטבו...? אי לכך על אדם להחזיק במידת הענווה והקטנות, אזי זוכה האדם לסיוע ממרומים בריבוי פעלים לתורה ולמצוות ולמעשים טובים.

'יסוד' זה ניתן ללמדו מן "הערבה", האוצרת בקרבה לחלוחית רבה, ולמרות זאת אינה מתפשטת למחוזות הטעם והריח – למען קיום רצונו יתברך אשר 'חוק נתן ולא יעבור' כי הערבה תישאר מין ש"אין בו טעם ואין בו ריח".

(סוד ישרים)

*

אַזְמִין לְסֵעוּדָתִי אֲשֶׁפִּיזִין עִילָאִין...

[=נוסח הזמנת האושפיזין לסוכה]

רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע מסבר אozננו בהבנת עניין ה"אושפיזין", וקשר שלהם אל חג הסוכות – וכה דבריו:

בפנימיותו של כל יהודי נטוע כידוע כוח רוחני, המגיע מיסודם ושורשם של האבות הקדושים. שכן מידותיהם ומעשיהם הטובים של האבות, פעלו

³⁰ אבות פרק שני, משנה ח.

והטביעו חותם קדוש בזרע ישראל כפי שמצאנו בגמרא "ישראל ביישנים, רחמנים, וגומלי חסדים"³¹! ועל דרך מאמר הכתוב³²: "פי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו".

אלא שקדושה פנימית זו, לרוב נסתרת היא בעומק הלב ומכוסה בפגמים שונים של אדם המתהווים מכוח מעשיו, ולכך אינה באה תמיד לידי ביטוי. לשם הסרת הסתר זה, על היהודי להשתדל בעבודת השם יתברך ולטהר את לבו לפני אביו שבשמיים – אז ממילא מתגלות בקרבו מידות קדושות העליונות, הטבועות בליבו של אדם מישראל מכוח 'קדושת האבות'.

חג הסוכות, זמן שמחתנו, המגיע מיד לאחר יום הכפורים וסדר מחילת עוונותיו של אדם – הינו זמן מסוגל ביותר לכך. במועד נעלה ומרומם זה, מסוגל כל יהודי מכוח אהבת הבורא יתברך ושמחה במצוותיו, לעורר ולהביא לידי גילוי את מידותיהם הקדושות של האבות, הנטועות בעמקי נשמתו.

זוהי כוונתנו באמירת "סדר אושפיזין": לעורר ולזמן ליבנו לכך, שנוכל לקבל ולספוג מקדושתם העילאית של "אושפיזין" העליונים המתעוררת בליבם של ישראל, בימים נעלים אלה של חג הסוכות.

[בית יעקב]

*

"שמחת בית השואבה"

"מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו.. חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של אור שבידיהם, ואומרים לפניהן דברי שירות ותשבחות.

"ומה היו אומרים? אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו!
(=שלא עברנו עבירה בילדותנו, לבייש את זקנותנו – רש"י)

(מסכת סוכה, דף נ"א; נ"ג.)

על שום מה הייתה שוררת שמחה כה נשגבה בבית המקדש בעת "שמחת בית השואבה"? כמו כן: מדוע היו חסידים ואנשי מעשה משתבחים ב"ילדותם

³¹ יבמות עט, א.

³² דברים לב, ט.

שלא ביישה את זקנותם" בזמן "שמחת בית השואבה" דווקא – ולא בכל זמן אחר במשך ימות השנה??

מאיר לנו רבנו ה"בית יעקב" זצ"ל, כי קושיה אחת מתורצת בירך חברתה – וכה דברי קדשו:

'חסידים ואנשי מעשה' שבהם מדובר – מאיר רבנו "בית יעקב" – הינם יהודים 'יראים ושלימים', שבמשך כל ימות השנה מתהלכים משום מה בתחושה כאלו "מנותקים" המה מאורו יתברך. כה מרוחקים חשים הם עצמם, עד שלעתים נדמה בעיניהם כי נכזבה תוחלתם וסברם חלילה, ואינם מוסיפים ליאות מאורו יתברך כביכול.

כיוון שמתקדש עליהם "חג הסוכות" על שלל אורותיו, חג שבו מתעוררת אהבת השי"ת לעם ישראל במידה גדושה ויתירה ושכינתו יתברך מקפת לישראל ב'סוכה' הדומה ל'ענני כבוד' – נוכחים הללו עין בעין כי קשר הנצחי ואהבת הבורא לעמו בעינה עומדת, וכי מעולם לא חל אצלם שום פירוד ונתק חלילה בין יוצרם ובינם. לאור הכרה מחודשת זו, הייתה השמחה הפנימית בליבם פורצת החוצה כנחל שוטף, עד כי באמת אמרו "מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה בימיו!"

זוהי הסיבה לכך, שקריאת "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו" פורצת הייתה מגרום של 'חסידים ואנשי מעשה' במהלך "שמחת בית השואבה" דווקא. שכן, אז כאמור נוכחו למפרע להכיר בכך, כי מעולם לא חל אצלם נתק בקשר פנימי שלהם עם אביהם שבשמים, וקשר עליון בעינו עומד ביתר שאת! מכיוון שהגיעו לכלל הכרה עליונה זו – שוב לא הצליחו לכלוא בקרבם רגשי התפעלותם ושמחתם, עד שקריאתם בנוסח: "אשרי ילדותנו, שלא ביישה את זקנותנו" נשמעה למרחוק.

היינו:

למרות שנדמה בעיניהם עד אז שילדותם ביישה זקנותם – עתה נודע להם הדבר שלא מיניה ולא מקצתיה, וכי לא היו דברים מעולם! אלא המה נשאר אחוזים ודבוקים בבורא עולם כמקדם, והוא יתברך לא עזבם אף פעם!!

על שום כך – כה רבתה ועלתה שמחתם של אותם 'חסידים ואנשי מעשה' לעת שכזאת ♦

(סוד ישרים לסוכות – בשם אביו רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע)

פניני מנהג

אוצר מנהגים והליכות קודש לימי "חג הסוכות"

במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

ליל התקדש חג:

א. אמת מה נהדר היה מראהו של כ"ק מרן זצוק"ל, בעת שהיה עולה מבית המדרש אל ביתו נאווה קודש, ומיד היה פוסע פנימה בחרדת קודש לתוך הסוכה ופניו מלאות זיו ומפיקים נוגה, וקלסתר פניו צוהלות עד כי ניתן היה למשש השמחה והצהלה בידיים.

ב. כאשר מרן זצ"ל נכנס לראשונה לתוך הסוכה, היה משמיע בקול נעים וחזק בבחינת קול ה' בכוח קריאת "גוט יום טוב, אברהם אבינו, גוט יום טוב!!" ... עדיין הד קולו הצוהל של מרן זצ"ל מהדהד באוזני מי שזכה להימצא אז במחיצת קדשו בבחינת "קול גדול ולא יסף" (השוו בדברי התרגום, שם: "ולא פסק"). הדברים פרצו מליבו הטהור של מרן זצ"ל כמו כדודי אש וכמים טהורים הפורצים מתוך מעין היוצא מבית ה'. השמחה וצהלה שאחזה במרן בשעה זו, קשה לתאר אותה במילים. הייתה זו אחת ההזדמנויות הנדירות במהלך ימות השנה, שמרן זצ"ל היה יוצא מהסתרו הרגיל בבחינת "גליא לדרעיה ונפל נהורא".

כך נאמר היה "סדר האושפיזין" מפי מרן זצ"ל "ואנפאה נהירו בנהירו עלאה" – בקול צלצלי שמע (=אגב, יום ראשון של חג היה חל יום "אושפיזא קדישא" של מרן זצ"ל).

ג. סדר "הקידוש" על היין, אף הוא נשמע מפי מרן זצ"ל בקול צהלה ורינה מיוחדת, יותר מאשר בכל שבתות השנה – כאשר עדיין מצלצל באוזנו נימת "קול ה' בכוח, קול ה' בהדר" שבו יצאו הדברים מפי קדשו: "אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו...!" הדברים יצאו מפי מרן זצ"ל בנעימות ובמתיקות מיוחדת ובלתי נשכחת.

ד. ברכת "לישב בסוכה" הייתה נשמעת מפי מרן זצ"ל, כך: "אשר קדשנו... 'לישב' בסוכה!" – כאשר בין האות ל' לאות ש' של תיבת "לישב",

נשמעה היטב הברת תנועת אות היו"ד של "לישב". (השוו דברי "מטה אפרים", בסימן תרכ"ה סעיף מו: "כשאומר 'לישב בסוכה', יש להדגיש היו"ד בעניין שתהא נרגשת במבטא, ומכל מקום אין להאריך בדגשות היו"ד, כי היו"ד נחה". וראו שם ב"אלף למטה" מאת הגאון המחבר ז"ל, אות עה).

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בשמחת בית השואבה בסוכת בית המדרש

ה. רגיל היה כ"ק מרן זצ"ל לשנות בשולחן של חג פרק משניות של מסכת "סוכה", והיה לומד זאת בקול רם ובהתלהבות מתוך ספרי משניות הגדולים 'יכין ובועז' עם ע"א פירושים. והיה מפרש כל משנה בנעימות ובנחת באוזני המסובים באופן מבואר ונהיר מאד, תוך הבאת דוגמאות מוחשיות לכל פרט ופרט שבמשנה – עד שהיו הדברים מאירים ושמחים, תרתי משמע.

כך התנהל הסדר גם במשך "סעודת היום", כאשר מרן שונה משניות ליד השולחן באוזני המסובים, והיה מתחיל ממקום שפסק אמש בליל החג וממשיך הלאה. (בשנות מגוריו בחו"ל – גם בליל ויום השני של חג).

ו. בשנות מגוריו רבנו בחו"ל, היו עולים אנשי הקהילה ואנשי שלומנו בליל יום טוב שני ('אושפיזא דיצחק'), לאחר גמר הסעודה, אל סוכת רבנו, והיו יושבים ומזמרים זמירות שירות ותשבחות תוך שמושכים את לבם ביין ובמיני מגדנות, והיו מזמרים ניגונים ופרקי "שיר המעלות" לזכר "שמחת

בית השואבה" ומנעימים לכבוד שמחת החג עד שעות המאוחרות שבלילה.

ז. בליל הראשון של חג היה מרן זצ"ל מניח ראשו על גבי מגבת ('האנדטוך') ונרדם בתוך הסוכה למשך כשעה, לאחר מכן היה עולה לביתו ולא ישן בסוכה, לאור חולשת גופו. (בחול"ל ובכל הארצות הקרות, לא נהגו בדרך כלל לישן בסוכה משום הצינה [השוו דברי רמ"א סימן תרל"ט ס"ב] וכן מחמת עוד כמה טעמים נהגו כך כמבואר בפוסקים, ואין כאן המקום להאריך).

כ"ק רבנו זצ"ל בעת לימודו בסוכה

נטילת לולב וסדר הנענועים:

א. לקראת עלות אור השחר, היה מרן זצ"ל קם תיכף וניעור כדרכו בקודש, והיה מתחיל בזריזות בעבודת הקודש של הכנה ל"נטילת לולב" – ברוב השתוקקות ושמחה.

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בהקפות 'הושענות' בבית מדרשו

ב. סדר הנענועים אצל כ"ק מרן זצ"ל: מוליך ומביא מעלה ומוריד, כאשר בכל תנועה ותנועה הייתה נעשית בשתי משיכות, היינו – קדימה אחת, ומשיכה לאחור אחת, כך נעשה בכל תנועה ותנועה שלוש פעמים. כאשר בכל סדר היו הנענועים אורכים משך זמן והיו ממתינים למרן זצ"ל עד לגמר סדר הנענועים שלו, כדי לחזור לסדר אמירת ההלל.

(בנענוע לצד אחור לא היה מרן מסתובב בעצמו לאחור, אלא מטה הלולב לצד אחוריו בלבד. כמו כן לא היה מכוון הלולב כנגדו, אלא מוליכו מלפניו מעט באלכסון ותו לא. לא הייתה מצדו קפידה על קשקוש העלים של הלולב בעת נענועו) ♦

כ"ק מרן זצללה"ה במקום עמידתו בתפילה בחול המועד סוכות כשלידו
ארבעת המינים של הלולב

בברכת

א פ ר י ל י כ ע י ו מ ט ו ב !

חג שמח !

"פתקה טבא!"

©

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"

”וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִבַּת שְׁלוֹמֶךָ
סִבַּת רַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם!”